Femeia în Gulagul sovietic. Modalități de supraviețuire

Dumitru-Cătălin ROGOJANU

Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva / Universitatea „Petru Maior" Târgu-Mureș, Facultatea de Științe și Litere
Deva Museum of Dacian and Roman Civilization / „Petru Maior" University of Târgu-Mureș, Faculty of Science and Letters
Personal e-mail: rogojanucatalindumitru@yahoo.com

Women in the Soviet Gulag. The ways of survival

The topic that we approach in this study shows the way in which the woman reported to Soviet Gulag prisoners, but also to the camps staff, by sexual point of view in order to get some facilities, such as an easier work, an easier detention, or better food, etc. The interpretation we offer in this scientific analysis is intended as a brief radiography of some sequences related to the intimate life of female prisoners and the harmful role of the Soviet prison system in the dehumanization and humiliation to which the women were exposed.In any case, the Gulag exhibits a full panorama of issues still unexplored in depth: from sexual violence, to lesbianism, homosexuality, or pregnancy and birth in the unfavourable camps to a normal life.

Keywords: woman, Soviet Gulag, sex, love and survival strategies, dehumanization, humiliation.

Motto: *"Cele care nu cedează din primul moment se vor răzgândi or vor fi silite să cedeze, totuși. Chiar și cele mai îndărătnice, dacă sunt arătose, vor fi date pe brazdă: pred*ă-te" (Alexandr Soljenițîn, *Arhipelagul Gulag*)

Gulagul reprezintă spațiul infernului atât pentru barbați, cât și pentru femei, locul în care se crează prietenii, dar și dușmanii, o zonă a compromisului, a câștigării unor beneficii prin diverse mijloace, printre care și utilizarea „sexului". Puțin tratat în istoriografia occidentală, studiul strategiilor de supraviețuire prin „cedarea" femeilor față de bărbați, sau pur și simplu pentru satisfacerea nevoilor lor sexuale, constituie un subiect sensibil și poate fi considerat blamabil de unele persoane.

Dar, el reflectă realitățile crunte din cadrul lagărelor și închisorilor comuniste și denotă imposibilitatea rezistenței femeilor la avansurile făcute de reprezentanții aparatului represiv, o „înțelegere" bazată pe plăceri sexuale reciproce, dar și pe așa-zisele plăceri sexuale din interes.

Nu s-a scris foarte mult despre aspectele sexuale din Gulag din mai multe motive ce țin de: 1. rușinea morală pe care o provoacă amintirea și reamintirea acestor evenimente, unele traumatizate pentru fostele deținute; 2. multe dintre aceste surse orale nu mai trăiesc și nu au dorit sau nu au mai avut timp să-și consemneze memoriile în scris; 3. pentru unele, trecutul din spațiul carceral trebuia cu totul uitat, el trebuia șters din memoria greu încercată; 4. posibilitatea ca majoritatea soților acestor deținute să nu înțeleagă de ce acestea au cedat fizic în Gulag, acest lucru putînd provoca tensiuni și neînțelegeri.

În monumentala sa lucrare memorialistică, *Arhipelagul Gulag*, publicată în 3 volume, Alexandr Soljeniţn descrie sintetic tehnicile și stategiile de supraviețuire ale femeilor, depravarea și lipsa de demnitate a multor deținute. De asemenea, Anne Applebaum, un jurnalist și reputat istoric, în prestigioasa sa carte, *Gulagul: o istorie*, scrisă pe baza surselor de arhivă și a memorialisticii, oferă informații prețioase despre felul în care se poziționează femeia în lagărele sovietice și cum reacționează aceasta la presiunile sexuale din acest spațiu. Un studiu fundamental este și cel scris

Sursă foto: http://img29.olx.ro/images_mercadorro/19667591_1_644x461_soljenitin-arhipelagul-gulag-3-volume-set-complet-ed-univers-piatra-neamt.jpg

de William T. Bell, *"Sex and Soviet Power in the Gulag of Western Siberia"*, unde autorul aduce în discuție rolul Gulagului, ca loc al sexului și al dragostei[1].

Un element care a permis relațiile sexuale dintre femeile și bărbații din lagărele sovietice a fost însăși structura acestora, unde exista o dificultate de separare totală a deținuților femei de bărbați, dar și incapacitatea, sau mai degrabă refuzul autorităților, de a pedepsi abaterile disciplinare care erau provocate de personalul Gulagului, încurajând în acest fel comportamentul arbitrar și abuziv față de cei încarcerați[2]. Proximitatea femeilor în preajma bărbaților, dorințele sexuale nesatisfăcute, puterea gardienilor și dorința de supunere inclusiv sexuală, lipsa unor principii morale solide, au fost motive suficiente pentru care multe dintre deținute s-au dăruit cu ușurință. În conformitate cu statisticile oficiale, în anul 1942, din totalul deținuților din Gulag, doar aproximativ 13 % erau femei, în anul 1945 procentul s-a mărit la 30 %, în 1948, a scăzut la 22 %, ca mai târziu, între 1951 și 1952, procentul să ajungă la 17 %[3].

În Gulag, chiar și la bărbații foști deținuți, predomina ideea că femeile erau ușuratice, decăzând moral mai repede decât bărbații. Acestea, prin simplul fapt că erau femei, aveau șanse mai mari să fie selectate la o muncă mai ușoară, într-un post mai bun, situându-se astfel pe o poziție ierarhică ridicată în lagăr[4]. Soljeniţn susține că femeii „îi mai ușor" în lagăr (...) „Multe cedează încă din prima zi. Orizontul ce li se deschide în față e prea amenințător, nelăsându-le nici o speranță. Și fac o asemenea alegere nu numai femei măritate, mame cu copii, ci și niște aproape fetițe. Și tocmai fetele foarte tinere sunt cele care, sufocate de cruzimea vieții din lagăr, ajung curând cele mai dezmățate"[5].

Lagărele sovietice uniformizează atitudinea femeilor, ele nu mai oferă posibilitatea deținutelor să riposteze, sunt prizoniere fizice ale bărbaților, chiar și cele mai credincioase și devotate familiei vor ceda până la urmă. Gulagul dezumanizează deținutele, le împovărează cu un trecut care va fi cu greu uitat, le urâțesc calitățile feminine și, în mod indirect, le oferă posibilitatea gardienilor și a altor deținuți să profite de slăbiciunea și lipsa lor de protecție.

Deși la început mulți comandanți ai lagărelor de muncă nu au fost de acord cu primirea persoanelor de sex feminin, pe motiv că acestea nu își pot îndeplini normele de lucru obligatorii, până la urmă, datorită nevoii de forță de muncă suplimentară, s-a ajuns la concluzia că acestea ar fi utile în activitățile din domeniul textilelor, lemnului, metalului și industriei ușoare[6].

Aminitirile ce provin din memoriile multor femei care au trecut prin Gulagul sovietic vorbesc depre teamă, jenă, degradare fizică și morală, mai ales atunci când acestea ajungeau în lagăre și erau duse la o baie comună unde aveau „oportunitatea să se spele"[7]. Personalul care le supraveghea era format din barbați, iar acestea treabuiau să suporte rușinea și umilința de a sta goale, în fața unor priviri hidoase și insistente[8]. Baia reprezintă primul contact cu instalarea în lagăr, tocmai în acest spațiu „sunt examinate femeile despuiate ca o marfă dintr-o prăvălie. Că este apă la baie sau nu, dar controlul anti-păduchi, raderea subțiorilor și a pubisurilor oferă frizerilor, care nu sunt ultimii aristrocrați din zonă, posibilitatea de a pipăi în voie femeile nou-venite"[9].

În lagăr, din punct de vedere al igienei corporale,

este mai greu de suportat murdăria de către femei, decât de bărbați[10]; mizeria, spălatul foarte rar, le creează o stare de disconfort și înjosire, iar atunci când sunt duse la baie sunt încă o dată umilite prin privirile și atingerile celor care le supravegheau. Pentru a rămâne curate, pentru a-și putea spăla lenjeria, a fi trimise la o muncă mai ușoară, sau pentru a-și potoli pur și simplu foamea, femeile ajung rapid să întrețină relații sexuale cu gardienii: „Cei mai nerăbdători cer și plata după cartofii prăjiți, cei mai reținuți te conduc la baracă și, pe drum, îți explică ce viitor te așteaptă. Aranjează-te, fetițo, aranjează-te în zonă, câtă vreme ai o ofertă de gentelmen. Și curățenie, și posibilitatea de a-ți spăla desuurile, și o muncă mai puțin obositoare – pe toate le poți avea"[11].

În lagărele sovietice a supraviețui înseamnă a mânca, iar a mânca înseamnă a face sex cu cel care îți oferă acest „privilegiu", sau nimeni nu îți oferă ceva fără a te recompensa. Sunt multe exemple de fete frumoase, cum este cazul unei tinere blonde căreia i s-a dat un prânz, iar aceasta a întors gestul prin dăruirea corpului său: „Fata a terminat de mâncat, a strâns frumos farfuriile pe tava de lemn. Apoi și-a ridicat rochia, și-a dat jos lenjeria și, cu ea în mână, și-a întors fața tristă către mine. Ne așezăm sau ce facem? întreabă ea. La început, neînțelegând și apoi speriată de răspunsul meu, mi-a spus justificându-se: „Nimeni nu-mi dă de mâncare fără asta..."[12].

Aceste abuzuri sexuale au și o explicație psihologică, reprezentanții aparatului represiv au găsit posibilitatea să-și manifeste *masculinitatea primitivă*[13] prin dezbrăcarea deținutelor și umilirea lor, multe din frustrările acestora[14], sau lipsurile lor sexuale s-au cantonat în aceste manifestări. Desigur că și condițiile dure din spațiile concentraționare și avantajele obținute le-au determinat pe deținute să nu-i refuze pe gardieni, dar și aceștia au profitat de puterea de dominație pentru a avea acces la aceste femei. Dar, așa cum observă Ruxandra Cesereanu, „dezbrăcarea și nuditatea lor expusă este o formă de pre-viol, întrucît supliciatorii fac din aceasta o paradă cu scop umilitor. În cazul victimelor-femei, ideea de pre-viol este intens subliniată "[15].

Dacă erai „conservată fizic"[16], probabilitatea era mare de a scăpa de corvezile grele și de a ajunge „la secția sanitară, la bucătărie, la contabilitate, la croitorie, sau la spălătorie, și anii vor trece fără mari necazuri, aproape ca în viața normală. Dacă se întâmplă să fii transferată, vei ajunge și în noul lagăr înfloritoare, vei ști și acolo ce ai de făcut încă din primele zile. O mișcare dintre cele mai inspirate este să te aranjezi servitoare la vreun șef "[17].

Deși o proporție mare dintre deținute au practicat sexul benevol, pentru a obține beneficii care țineau mai mult de îmbunătățirea vieții din lagăre, totuși o parte dintrea acestea au fost forțate[18], dar au existat și „căsătorii din interes" *(brak po rascetu)*, care „uneori se dovedeau a fi făcute din dragoste" [19], femeile simțind astfel nevoia de a fi protejate[20]. Practic, prin intermediul sexului, „soțul" își ocrotea „soția"[21] și conform legilor vieții din lagăr femeile care aveau „soțul de lagăr", nu mai erau tracasate de alți bărbați[22].

Gulagul, pe lângă viața desfrânată pe care o oglindește, oferă totuși și posibilitatea deținutelor de a trăi sincere povești de dragoste și de iubire, unele femei trăind adevărate momente de apropiere sufletească față de cei pe care îi îndrăgeau. Aceste iubiri erau spirituale, întrucât pe de o parte legislația lagărelor era una rigidă și aspră, putând să riște pedepse dure, iar pe de altă parte, aceste locuri nu puteau să îți ofere confortul expunerii unor asemenea momente de dragoste: „Prin Binecuvântarea lui Dumnezeu, lua naștere o iubire deja aproape necarnală, pentru că prin tufișuri îți era rușine, în baracă, de față cu toți, nu se putea, și apoi bărbatul nu era în putere, iar gardienii din lagăr te smulgeau din orice ascunziș și te târau la carceră. Dar tocmai pentru că nu era carnală, își amintesc acum fostele deținute, iubirea din lagăr devenea și mai profund spirituală. Tocmai de aceea devenea mai răvășitoare decât în viața normală! Femei care nu mai erau de mult tinere nu dormeau noaptea pentru un surâs întâmplător sau pentru te miri ce atenție fugară...Și cu ce forță se detașa lumina iubirii pe fondul promiscuității din lagăr!"[23].

Desigur că promiscuitatea a predominat în lagăre însă, acolo au existat și condiții mai bune, care au permis o apropiere intensă, bazată pe sentimente reale între deținuți. Întrebat dacă în lagăr au fost doar lucruri rele, poetul Anatoly Zhigulin a relatat că: „... au fost momente bune, chiar vesele care au avut nimic de-a face cu facilitățile materiale"[24]. Puteai să ai un minim de confort sufletesc şi prin întreținerea unei prietenii sau prin găsirea unui iubit[25].

Oamenii rămaşi în captivitate, fără mari posiblități de comunicare, doreau din tot sufletul relații sentimentale, în așa fel încât unii se implicau intens în veritabile aventuri platonice, utilizând ca şi mijloc de transmitere a informațiilor, scrisorile[26]. În lagărul de la Minlag, deținuții realizaseră o „cutie poştală" secretă în care se puneau scrisorile[27], însă mai existau şi alte modalități: „la o anumită oră, o persoană aleasă dintr-una din zone arunca scrisorile de la bărbați pentru femei sau invers. Acesta se numea *serviciul poştal*"[28].

„Iubirea pe furiş" este termenul potrivit pentru a descrie sentimentele de dragoste din lagăr; dacă nu erai atent puteai să-ți pui în pericol viața și tocmai această imposibilitate de a-ți împărtăși dragostea într-un mod deschis face aceste evenimente mai incitanate. Aceasta este o iubire captivă în meandrele lagărului, o iubire întreținută de riscul de a fi prins, cu cât primejdia este mai mare, cu atât sacrificiul dragostei este mai profund: „Mai exista și riscul-aproape ca în război, aproape că îți puneai în joc existența, ca pentru o singură întâlnire să-ți pierzi locul într-un lagăr cu care te obișnuiseși, adică, de fapt, viața. O iubire pe tăișul primejdiei, unde caracterele capătă profunzime și anvergură, unde fiecare pas înseamnă un sacrificiu-iată o iubire eroică"[29].

Dacă pentru unele deținute salvarea lor prespunea să întrețină relații sexuale cu bărbații din lagăr, altele se sacrificau în numele iubirii îndeplinind corvezi grele: „Unele se lăsau întreținute de oploșiți, ca ibovnice fără iubire, ca să se salveze, altele se duceau la muncile comune și mureau-pentru iubire”[30].

Observăm cum Gulagul, prin legislație și regulile nescrise, selectează oamenii, îi transformă, le modelează caracterul, doar cei puternici pot rezista fără a face compromisuri sau fără a se degrada din punct de vedere moral. Din păcate, multe femei au fost abuzate fizic de deținuți sau de gardienii din lagăre, ajungându-se chiar la viol, fapte ce au fost consemnate frecvent de memorialistică, altele și-au găsit soți care le-au oferit o oarecare protecție, dar a existat și o categorie de femei, care în mod deliberat au avut raporturi sexuale cu paznicii pentru a fi protejate fizic, pentru rații de mâncare mai consistente ori munci mai facile[31].

De asemenea, memorialistica de detenție scoate în relief și existența relațiilor sexuale bazate pe consens, unele conducând la căsătorii[32]. De exemplu, binecunoascuta memorialistă, Evgeniia Ginzburg, și-a cunoscut cel de-al doilea soț în timp ce erau închiși în lagăr ca deținuți, la fel ca și Anna Larina, văduva lui Buharin care și-a întâlnit al doilea soț în Siberia de Vest[33].

S-a ajuns până la situația în care atât de mare era iubirea încât s-au realizat căsătorii cu cineva situat dincolo de zidul care delimita lagărele de bărbați de cele pentru femei, fără nici măcar să se întâlnească față în față, ceremonia realizându-se prin jurăminte pronunțate încet, iar deținutul luându-și rolul de preot și notând ceremonia pe hârtie.[34] Căsătoria reprezintă în acest sens un gest simbolic, de unire a unor persoane năpăstuite de soartă și istorie, ea scoate din tragism sufletul prin de amăraciune, le dă speranța unui prezent mai bun. Aceste uniuni a destinelor, discret, departe de personalul represiv al lagărelor, indică faptul că deținuții au „fentat” regulile cazone, au știut să se respecte și să se iubească, să-și ofere sprijin și alinare sufletească.

Iubirea de multe ori se identifică cu foamea și mâncarea, unele femei munceau din greu pentru a-i proteja pe cei care le erau dragi: “Blidul din care mâncau împreună era pentru ei inelul sfânt de cununie”[35]. Femeile se sacrificau pentru a-și proteja aleșii, a fi împreună și nu separat era cel mai bun lucru, a iubi pe cineva și a-i oferi din mâncarea ta pentru a supraviețui sunt gesturi impresionante.

În Gulag este și iubire, femeile având nevoie de o vorbă bună, de o atingere duioasă, de un suflet cald ce le poate oferi dragostea mult așteptată. Dragostea și iubirea în lagăre sunt sentimente unice, momente ce le scot pe deținute din rutina muncii de zi cu zi, le ajută să depășească situațiile grele, pedepsele aspre și să uite de anii petrecuți aici.

Iubirea dintre femeile și bărbații deținuți, relațiile sexuale bazate pe anumite beneficii cu gardienii se sfârșeau uneori cu graviditatea, care era destul de dificilă în condițiile insalubre din lagăre. Unele dintre deținute erau arestate și condamnate fiind însărcinate încă de acasă, născând acolo, iar altele rămâneau gravide în lagăr[36], duceu sarcina până la capăt sau făceau avort. Starea de graviditate a femeilor este o temă relativ comună în literatura memorialistică feminină; pentru unele deținute, precum Veronica Shapovalov, acest lucru simbolizează o viață „normală”, determinând un sentiment de egalitate ale femeilor de aici cu cele din liberatate, dar și posibilitatea de a-și câștiga un sentiment de feminitate într-un mediu ostil[37], iar pentru Hava Volovich, nașterea unui copil constituia lucrul cel mai drag și cel mai apropiat dintre toți oamenii, pentru care și-ar fi dat viața[38].

Dacă graviditatea era un moment de bucurie, ea putea determina și separarea soților din lagăr, distrugând astfel o iubire atât de greu fortificată, de aceea deținutele s-au chinuit pe cât au putut să nu rămână însărcinate[39]. Dar cel mai dificil moment este pentru o *deținută-zekă* care, dacă rămâne gravidă, cu o lună înainte de naștere este trimisă în alt *lagpunkt*, unde există un spital pentru deținți cu o secție pentru maternitate, iar după ce dă naștere copilului femeia este transferată într-un *lagpunkt* din vecinătate, special pentru mamele zeke, numite și „mămițe”, *mamaki*[40].

Cu toate dificultățile, erau și femei care rămâneau gravide de bunăvoie și acestea erau de regulă deținutele de drept comun sau cele condamnate pentru fapte mărunte, acestea dorind să facă copii ca să li se îmbunătățească condițiile de muncă, să aibă parte de o masă mai bună, sau să profite de amnistiile care se făceau periodic pentru femeile cu copii mici[41].

Fără nicio îndoială își asumau maternitatea femeile care erau sigure că în momentul în care erau eliberate, vor fi cerute în căsătorie de tatăl copilului și uneori aceste speranțe deveneau realitate, iar după finalizarea condamnării se uneau în familii stabile[42]. Totodată, și cele care visau să aibă o familie unită și pentru care copilul era „singura sclipire de viață adevărată pe care le-o oferea lagărul” rămâneau gravide și conștientizau responsabilitatea acestui fapt[43].

Au existat și beneficii practice de pe urma nașterii, astfel printr-un decret din 10 ianuarie 1939 s-a stabilit că toate femeile-*zeke* vor fi lăsate în concediu 35 de zile înainte de naștere și 28 de zile după nașterea copilului[44], iar în unele situații sarcina putea salva o femeie de la bătăi și chiar de la execuție[45].

În plus, umilința, lipsa unui punct de sprijin în lagăr, le-au făcut să dea naștere la copii din orgoliu și demnitate, altele spuneau: “Oi fi eu pușcăriașă, dar copilul meu e un om liber!”[46], în acest fel, prin intermediul copilului, trăiau sentimental libertății, al posibilității de a deveni și ele mame.

Dar nu toate femeile au păstrat copiii după naștere, unele i-au abanodonat fără niciun fel de regret, iar „cele

hârşite prin viaţa de lagăr şi dedulcite la moravurile pegrei, vedeau în maternitate un an de *burtă la soare*, iar uneori o cale spre *anticipată*. Acestea nici nu-şi considerau copilul ca fiind carne din carnea lor, nu cereau să-l vadă, nu se interesau dacă mai e în viaţă"[47].

Cu toate că avortul era perceput în lagăr drept infracţiune, iar în Uniunea Sovietică , în anul 1936, a fost declarat ilegal[48], o parte dintre deţinute, din diverse motive au acceptat să piardă sarcina în mod voit. Poziţia conducerii Gulagului era îngăduitoare faţă de întreruperile de sarcină care aveau loc în spitale, „pentru că aşa era mai bine pentru lagăr"[49], însă nu se ştie cu exactitate numărul lor, întrucât probabil de ruşine, sau din dorinţa de a uita de acestea, în interviurile sau în memorialistică nu a apar relatate[50].

Puţine femei s-au încumetat să povestească felul în care se făcea avortul, dar poveştile lor sunt cutremurătoare: „Încercaţi să vă imaginaţi situaţia. Este noapte. Este întuneric...Andrei Andreevici încearcă să-mi provoace avortul fără ustensile, doar cu mâinile goale date cu iod. Dar e prea agitat şi nu reuşeşte. Nu pot să mai respir din cauza durerii, dar îndur fără să crâcnesc, ca să nu audă nimeni. „Opriţi-vă!" am strigat într-un târziu din cauza durerii insuportabile, iar procedura a fost sistată pentru două zile. Până la urmă, a scos tot - fătul şi mult sânge. De aceea nu am mai putut să fiu mamă"[51].

Per ansamblu, în aceste lagăre nu a existat o diferenţă foarte mare între femeile condamnate pe motive politice („politicals" - „little roses") şi cele cu condamări mai grave, pentru furt, prostituţie, crime („little violets" - „urkas"), însă acestea din urmă, la fel ca şi kapos[52], erau cele mai bine poziţionate în ierahiha din lagăre[53]. *Politicele* aveau de suferit mai mult deoarece erau tratate cu dispreţ şi erau repartizate la muncile cea mai dificile şi în cele mai rele condiţii, iar *urkas* le impregnau teroare, de multe ori acestea cerându-le mită, favoruri sexuale în schimbul unui tratament mai decent.

Lagărele sovietice sunt locuri ale degradării morale, ale corupţiei, ale borfaşilor şi borfaşelor, ale „trocurilor sexuale", ale schimbărilor comportamentale, sunt locuri unde sistemul autoritar şi contextul îţi transformă identitatea. Anne Applebaum relatează o schimbare dramatică a unei tinere poloneze, respectată în comitetul neoficial de *urka*, care deşi la început este o fată liniştită care „mergea mândră la muncă, cu fruntea sus şi respingea cu privirea scrutătoare şi mânioasă pe orice bărbat care se apropie de ea"[54], ajunge ca să nu mai suporte hăituirea şi pentru hrană, să întreţină relaţii sexuale cu supraveghetorul ei : „fără a scoate un cuvânt, aruncă pe prici o pereche sfâşiată de chiloţi"[55]. Acest moment a fost doar începutul transformării sale, dintr-o femeie demnă, într-una uşuratică: „Din acea clipă fata trecu prin schimbări dramatice: Nu se mai grăbea ca înainte de la bucătărie, în schimb, după ce se întorcea seara de la muncă, rătăcea prin lagăr până târziu în noapte, ca o pisică în călduri. Oricine o voia putea să o aibă, pe prici, sub prici, în cămăruţele separate ale experţilor tehnici sau în magazia de de haine"[56].

Dar viaţa în Gulag nu este presărată doar cu fete care îşi vând trupul pentru o porţie mai bună de mâncare, ci este o lumea a prostituţiei, violurilor, lesbianismului şi a violenţei sexuale. Se ajunge, după cum povesteşte Alexandr Soljeniţn, chiar la la violuri în grup, acolo unde există majoritatea bărbaţi iar femeile îşi fac rar apariţia: „Dar pe Kolîma ? Acolo femeia e în general o raritate, devenind cu atât mai mult obiect de vrajbă şi dispută. Acolo ferească Dumnezeu să iasă în calea vreunui bărbat, fie el un soldat din escortă, un civil sau un deţinut. Pe Kolîma s-a născut expresia *tramvai* pentru violul în grup. E. Olitkaia povesteşte cum într-o bună zi şoferul le-a pierdut la cărţi pe toate, un întreg caminon de cărţi etapate la Elghen, şi abătându-se din drum, le-a dus pentru o noapte la baraca muncitorilor constructori cu dispensă de escortă care lucrau în apropiere"[57].

Regiunea Kolîma era recunoscută pentru violurile în grup, spre exemplu în 1944 un grup de fete de la ţară au fost trimise în lagărele de muncă de aici. Aceste fete erau numite *ukazniki* şi au fost arestate pentru infracţiuni minore, cum ar fi absenţele nemotivate de la locurile de muncă din fabricile în care lucrau[58]. În drumul de la Vladivostock la Magadan, deţinuţii criminali au intrat peste ele, le-au violat, gardienii neintervenind deloc, în plus, aceşti deţinuţi, i-au bătut pe toţi cei care au încercat să le protejeze[59].

A existat şi „violul" între lesbiene, o fostă deţinută relatând că a asistat cum un cuplu de lesbiene au prins sub priciuri o „fată modestă şi tăcută" căreia i-au rupt himenul[60]. Lesbianismul în lagăre, era permis, iar printre deţinutele de drept comun era ritualizat, lesbienele fiind catalogate drept *ono* (prenume rusesc neutru) şi se delimitau în „iepe"-femininele, şi „soţi"-masculinizatele[61]. Acestea recunoşteau în mod direct orientarea lor sexuală şi prin intermediul fredonării unor cântece: *„O, cât îţi mulţumesc, Stalin / Căci ai făcut din mine o baroneasă. / Sunt şi vacă şi taur, /* Şi femeie, şi bărbat"[62].

Lesbiansimul devine în Gulag o obişnuinţă, o modalitate de a trăi într-un spaţiu mizer, în care tentaţiile unor orientări sexuale diferite sunt mari, femeile îşi degradează condiţia, deoarece universul carceral sovietic produce el însuşi mutaţii fizice şi psihice asupra deţinutelor.

Lagărele înfăţişează o lume întoarsă pe dos, unde nu ai cum să supravieţuieşti dacă nu ştii trucuri de a ieşi din acest imens gol sufletesc. A te dărui altei femei, înseamnă a face ceva interzis într-o lumea de dincolo de lagăre, dar în interiorul lor, aceste tentaţii şi orientări sexuale erau permise, pentru că regulile sunt făcute să fie încălcate, strictetea nu se mai păstrează iar destrăbălarea devine un lucru normal.

Dar fie că se întâmpla voluntar sau coercitiv, majoritatea raporturilor sexuale din lagăre aveau loc în

stare de violență, mizerie, violul şi prostituția ajungând pentru unii să devină normalitate şi să se rutinizeze[63].

Cert este că pe lângă violuri, prostituție şi lesbianism, în unele lagăre, după relatează Soljeniţn, erau adevărate bordeluri (Vagonka), unde aveau loc o serie de orgii sexuale: "*Vagonka* ferită de ochii vecinelor cu tot felul de cârpe e un tablou clasic de lagăr (...). Borfaşi, drept comun, minori, invalizi, femei tinere şi mătuşici fanate - toți claie peste grămadă (...) Există o interdicție oficială pentru bărbați de a intra acolo, dar nimeni nu o respectă şi nu se face nici un control. Nu numai bărbații bat calea întracolo, ci şi chiştocii, băieți de 12-13 ani vin să învețe (....). Numai bătrânețea ori vreo infirmitate săritoare în ochi poate proteja o femeie - nimic altceva. A fi atrăgătoare e un blestem: una ca asta are necontenit câte un musafir pe *vagonka*, e permanent asediată, amenințată cu bătaia şi cu şişul şi nădejdea ei e nu să reziste, ci să cedeze cu cap, alegându-şi unul care, pe urmă, prin teroarea numelui şi a cuțitului său, să o apere de ceilalți, de urmăritorii, de această coadă lacomă şi de aceşti puțoi înnebuniți de tot ce văd şi respiră"[64].

Gulagul ilustrează aşadar un tablou al incertitudinii, al femeilor umilite, al limitelor umane duse la extrem, al imposibilitatății de a ieşi cu demnitate dintr-un spațiu în care abuzurile sexuale capătă o latură constantă. Nu trebuie judecate toate femeile care au cedat în lagăre, pentru că unele au fost nevoite sau constrânse din diverse motive, viața în aceste locuri fiind o perpetuă luptă pentru supraviețuire.

Sistemul concentraționar sovietic nu reflectă doar o atmosferă a dezmățurilor sexuale, ci şi o modalitate de a trăi fericite în unele situații, pentru că unele deținute chiar au avut relații bazate pe iubire şi respect, au existat chiar poveşti de dragoste platonice, care le ofereau încrederea necesară pentru a supraviețui. O parte dintre ele au rămas însărcinate şi au avut grijă de copiii lor, dar au fost şi unele deținute care i-au părăsit, iar altele au preferat întreruperea de sarcină. Însă, trebuie să observăm rolul Gulagului în transformarea condiției femeii adusă la limita puterilor şi felul în care aceasta reuşeşte, sau nu, să facă față tentațiilor, să se raporteze la o lume deplorabilă care nu-i oferă nicio speranță.

Acknowledgement:

Această lucrare a fost realizată şi publicată prin finanțarea de către Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane, prin proiectul *„Sistem integrat de îmbunătățire a calității cercetării doctorale şi postdoctorale din România şi de promovare a rolului științei în societate":* POSDRU/159/1.5/S/133652.

Note:

1. William T Bell, „Sex and Soviet Power in the Gulag of Western Siberia". Paper for presentation at the International Young Researchers Conference on the "Gulag in History and Memory", Havighurst Center for Russian and Post-Soviet Studies, Miami University, Oxford, Ohio, October 28-30, 2010, articol disponibil la adresa de web http://miamioh.edu/cas/_files/documents/havighurst/2010/bell.pdf, Vezi şi William T Bell, *The Gulag and Soviet Society in Western Siberia, 1929-1953*, (A thesis submitted in conformity with the requirementsfor the degree of Doctor of Philosophy Graduate Department of History, University of Toronto, 2011), articol disponibil la adresa de web https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/29921/1/Bell_Wilson_T_201106_PhD_thesis.pdf , accesate la 18 mai 2015.
2. William T Bell, „Sex..."
3. Anne Applebaum, *Gulagul: o istorie,* traducerea din limba engleză de Simona-Gabriela Vărzan şi Vlad Octavian Palcu, Bucureşti, Humanitas, 2011, p. 331.
4. *Ibid.,* p. 329.
5. Alexandr Soljeniţn, *Arhipelagul Gulag*, vol II, traducere şi note de Ion Covaci, Bucureşti, Univers, 2008, p. 174.
6. Katryna Coak, „A Day in the Life Of...": Women of the Soviet Gulag, articol disponibil la adresa de web https://thevieweast.wordpress.com/2012/06/19/a-day-in-the-life-of-women-of-the-soviet-gulag/ , accesat la 18 mai 2015.
7. *Ibid.*
8. *Ibid.*
9. Alexandr Soljeniţn, *op. cit.,* p. 173.
10. *Ibid.*
11. *Ibid.*, p. 174.
12. Razgon, 163-164, apud. Anne Applebaum, *op. cit.,* pp. 334-335.
13. Grațian Cormoş, *Femei în infernul concentraționar din România (1945-1989)*, ediția a 2-a, Cluj-Napoca, Argonaut, 2009, p. 50.
14. Vezi subcapitolul „Frustrarea" din Grațian Cormoş, *op. cit.,* pp. 61-63.
15. Ruxandra Cesereanu, *Panopticum: tortura politică în secolul XXX: studiu de mentalitate*, prefață de Alexandru Zub, Iaşi, Institutul European, 2001, p. 210.
16. Alexandr Soljeniţn, *op. cit.*, p. 175.
17. *Ibid.*
18. William T. Bell, „Sex..."
19. Anne Applebaum, *op. cit.*, 336.
20. *Ibid.*, p. 335.
21. William T. Bell, „Sex..."
22. Anne Applebaum, *op. cit.,* pp. 335-336.
23. Alexandr Soljeniţn, *op. cit.*, p. 181.
24. Anatoly Zhigulin, 'On Work,' reproduced in Anne Applebaum, *Gulag Voices: An Anthology,* (Yale University Press, 2011), apud. Katryna Coak, *op. cit.*
25. Katryna Coak, *op. cit.*
26. Anne Applebaum, *op. cit.,*p. 336.
27. *Ibid.*
28. Kaufman, p. 23, apud. Anne Applebaum, *op. cit.,*p. 336.
29. Alexandr Soljeniţn, *op. cit.*, p. 181.
30. *Ibid.*

31. Katryna Coak, *op. cit.*
32. William T Bell, „Sex..."
33. *Ibid*.
34. Anne Applebaum, *op. cit.,* p. 337.
35. Alexandr Soljeniţn, *op. cit.,* p. 181.
36. Victoria Bird, „The Littlest Enemies: Children of the Stalin Era", articol disponibil la adresa de web https://thevieweast.wordpress.com/2012/06/21/the-littlest-enemies-children-of-the-stalinist-era/ , accesat la 20 mai 2015.
37. Veronica Shapovalov, *Remembering the Darkness: Women in Soviet Prisons* (Oxford: Rowman and Littlefield Publishers, 2001), apud. Katryna Coak, *op. cit.*
38. Hava Volovich, 'My Past,' reproduced in Vilensky, Simeon, *Till my Tale is Told: Women'sMemoirs of the Gulag* (Indiana: Virago Press, 1999) 260, apud. Katryna Coak, *op. cit.*
39. Alexandr Soljeniţn, *op. cit.*, p. 184.
40. *Ibid.*, p. 183.
41. Anne Applebaum, *op. cit.* p. 338.
42. Alexandr Soljeniţn, *op. cit.*, pp. 184-185.
43. *Ibid.*, p. 185.
44. Emma Mason, 'Women in the Gulag in the 1930s,' in Illič, ed., *Women in the Stalin Era,* (Palgrave: 2001), apud. Katryna Coak, *op. cit.*
45. Katryna Coak, *op. cit.*
46. Alexandr Soljeniţn, *op. cit.*, p. 185.
47. *Ibid.*
48. Katryna Coak, *op. cit.*
49. Alexandr Soljeniţn, *op. cit*, p. 185.
50. Anne Applebaum, *op. cit.,* pp. 338-339.
51. Iakovenko, p. 196*,* apud. Anne Applebaum, *op. cit.,*p. 339.
52. Denumire similară în lagărele naziste.
53. Caroline Vasicek, *Voices from the Darkness: Women in the Nazi Camps and Soviet Gulag*, (Boston College Electronic Thesis or Dissertation, 2003), articol disponibil la adresa de web http://dlib.bc.edu/islandora/object/bc-ir:102448/datastream/PDF/view , accesat la 19 mai 2015.
54. Herling, pp. 134-135, apud., Anne Applebaum, *op. cit.,*p. 329.
55. Anne Applebaum, *op. cit.,*p. 330.
56. Herling, pp. 134-135, apud. Anne Applebaum, *op. cit.*, p. 330.
57. Alexandr Soljeniţn, *op. cit.*, p. 177.
58. Lipper, 94, apud., Caroline Vasicek, *op. cit.*
59. *Ibid.*
60. Lvov, memorii nepublicate, apud. Anne Applebaum, *op. cit.,*p. 334.
61. Anne Applebaum, *op. cit.,*p. 333.
62. Ulinovkaia, pp. 388-391, apud. Anne Applebaum, *op. cit.,*p. 333.
63. Anne Applebaum, *op. cit,*p. 334.
64. Alexandr Soljeniţn, *op. cit.*, pp. 176-177.

Bibliography:

Books:

Applebaum, Anne, *Gulagul: o istorie / Gulag: A History,* traducerea din limba engleză de Simona-Gabriela Vărzan şi Vlad Octavian Palcu, Bucureşti, Humanitas, 2011.

Cesereanu, Ruxandra, *Panopticum: tortura politică în secolul XXX: studiu de mentalitate / Panopticum: Political Torture in the 20th Century: A Study of Mentalities*, prefaţă de Alexandru Zub, Iaşi, Institutul European, 2001.

Cormoş, Graţian, *Femei în infernul concentraţionar din România (1945-1989) / Women in the Concentrationary Inferno in Romania (1945-1989)*, ediţia a 2-a, Cluj-Napoca, Argonaut, 2009.

Soljeniţn, Alexandr, *Arhipelagul Gulag / / The Gulag Archipelago*, vol II, traducere şi note de Ion Covaci, Bucureşti, Univers, 2008.

Online sources:

Bell, William T., „Sex and Soviet Power in the Gulag of Western Siberia". Paper for presentation at the International Young Researchers Conference on the „Gulag in History and Memory", Havighurst Center for Russian and Post-Soviet Studies, Miami University, Oxford, Ohio, October 28-30, 2010), articol disponibil la adresa de web http://miamioh.edu/cas/_files/documents/havighurst/2010/bell.pdf , accesat la 12 mai 2015.

_____, *The Gulag and Soviet Society in Western Siberia, 1929-1953*, (A thesis submitted in conformity with the requirementsfor the degree of Doctor of Philosophy Graduate Department of History, University of Toronto, 2011), articol disponibil la adresa de web https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/29921/1/Bell_Wilson_T_201106_PhD_thesis.pdf , accesat la 12 mai 2015.

BIRD, Victoria, „The Littlest Enemies: Children of the Stalin Era", articol disponibil la adresa de web https://thevieweast.wordpress.com/2012/06/21/the-littlest-enemies-children-of-the-stalinist-era/ , accesat la 20 mai 2015.

Coak, Katryna, „A Day in the Life Of...": Women of the Soviet Gulag, articol disponibil la adresa de web https://thevieweast.wordpress.com/2012/06/19/a-day-in-the-life-of-women-of-the-soviet-gulag/ , accesat la 18 mai 2015.

Vasicek, Caroline, *Voices from the Darkness: Women in the Nazi Camps and Soviet Gulag*, (Boston College Electronic Thesis or Dissertation, 2003), http://dlib.bc.edu/islandora/object/bc-ir:102448/datastream/PDF/view, accesat la 19 mai 2015.